

at gaae over i en enkelt Mand's Hænder, og maaskee, naar en saadan Mand opholder sig i Udlandet, muligviis aldeles ikke komme Staten tilgode, da han hverken skatter til Staten eller Kommunen i det Forhold, som hvis han levede her i Landet. Jeg betragter dette derfor som et statsoeconomist Tab. — Jeg kommer nu til at omtale det andet Punkt, som jeg anseer for særdeles vigtigt. Jeg kan ikke gjøre mig for-
 trølig med nogen anden Tanke, og jeg haaber, at ogsaa den høitærede Indenrigsminister og Thinget ville indsee, at Fæsteforholdet er til stor Skade baade for Staten og Folket, hvad enten man betragter det fra det materielle Standpunkt, eller med Hensyn til Intelligentsen. Betragter man det fra det materielle Standpunkt haaber jeg, at Alle vilde indrømme mig, at Bonden som oftest ved forskjellige Aarsaender er hindret i et aldeles frit, fornøstigt og godt Agerbrug og tilligemed hindret i ved Industriens Hjælp at frembringe sine Producter i en mere foræblet Tilstand, da der derved vilde udkræves flere og større Bygninger, og disse ved Fæsterens Død vilde være hjemfaldne til Cieren. Med Hensyn til det andet Punkt, nemlig Intelligentsens og Oplysningens Fremme, haaber jeg ogsaa, at de Herrer vilde indrømme mig, at der ligesaa vel paa Landet og i de lavere Samfundsklasser som i Kjøbstæderne og blandt de høiere Classer kan sødes Børn med gode Anlæg og Evner; men efter Fæsterens Stilling og hans Udgifter med Hensyn til Fremtiden, saaledes som Forholdene nu stille sig, vil han i Almindelighed neppe have pecuniære Kræfter til at skaffe Børnene en saadan Uddannelse, at deres Evner kunne komme Staten til Nytte. Da nu netop Velstand og Oplysning maaskee ansees for tvende af Statens vigtigste Formaal og Betingelser for Statens Velvære, saa troer jeg herved i al Røst at have godtgjort, at det maa siges at ligge i det almene Vel, at disse Forhold ordnes. — Grundlovens § 98 siger jo ogsaa i denne Henseende: „Intet Lehn, Stamhuus eller Fideicommissgods kan for Fremtiden oprettes. Det skal ved Lov nærmere ordnes hvorledes de nu bestaaende kunne overgaae til fri Eiendom“. Naar jeg nu her i min Fremstilling kun har omtalt og i min Forspørgsel

ene og alene har taget Hensyn til Lehnsgodser, maa jeg tilføie en Bemærkning og forklare min Tanke en Smule. Jeg har nemlig forudsat og opfattet det saaledes, at Sagen muligviis kunde stille sig noget forskjelligt for de private Godseieres Vedkommende. Lehnsgodserne derimod forekomme mig ifølge Historien og den tidligere Landbolovgivnings Udvikling kun at være overdragne Besidderne saaledes, at de derover have en Herlighedsret, men at deres Adkomstbreve, eller hvad man nu vil kalde det, ere udstedte paa en ganske anden Maade end de private Godseieres. Jeg har opfattet det saaledes, men jeg veed ikke om det er rigtigt, at det kun er Herlighedsretten, de have, og at Kronen, Regjeringen og den lovgivende Magt er i sin fulde Ret til at forandre disse Forhold. Der har jo tidt og ofte med Hensyn til dette Spørgsmaal været fremlagt Lovforslag her i Rigsdagen, og det har i mange Aar saa at sige staaet paa Dagsordenen omtrent for hver Session. 16 Aar ere jo nu hengaaede, og man er ikke kommen videre i dette Punkt, end man nu er, omendstjøndt der dengang var mange indsigtsfulde Mænd og dygtige Jurister, som anbefalede Sagen paa det varmeste. Mandag, som nu er reist bort fra Landet, og afdøde Conferentsraad Larsen, som var en af de største Jurister, og som har skrevet en Betænkning i Sagen i 1853, skal jeg nævne som Exempler, og der var Mangfoldige, som gik i den Retning, saa at Lovforslaget ogsaa gik igjennem i Folkethinget i 2 Sessioner, hvilket dog synes at vidne om, at Forslaget dog maa være i det Almene's Interesse. Der blev imidlertid reist Modstand imod denne Ordning af Sagen fra flere Sider, og jeg skal nu omtale nogle af de Grunde, som Modstanderne og Regjeringen ansøgte, for at de ikke kunde gaae ind paa Lovforslaget. For det Første sagde de, at der ad Frivillighedens Vej skete saa mange Overenskomster, at det ikke vilde vare længe, før Sagen var gennemført paa denne Maade. Jeg skal villig indrømme, at der vistnok er sket mange Overenskomster, og, hvor Sagen er gaaet frem paa denne Maade, kan jeg ikke Andet end finde det glædeligt; men ved Siden deraf vil jeg ogsaa sige, at der gives mange Steder, og navnlig paa Thyen flere